

якого планується провести звільнення. Роботодавець зобов'язаний передати представникам працівників копію такого повідомлення, для того щоб ті мали можливість направити свої заперечення в компетентний державний орган.

Рішення роботодавця про колективне звільнення вступає в силу не раніше чим через 30 днів після повідомлення про нього орган державної влади. Останній використовує цей строк для пошуку шляхів вирішення проблем, викликаних звільненням. У випадку необхідності державний орган може продовжити вказаний строк до 60-ти днів. Роботодавець має бути проінформований про таке подовження та його мотиви до закінчення початкового строку. Слід однак зауважити, що Суд Європейського співтовариства у відповідь на преюдиціальний запит німецького суду роз'яснив, що роботодавці вправі починати колективні звільнення не чекаючи закінчення 60-ти денного періоду повідомлення. Умовами «дострокового» початку колективних звільнень, на думку Суду, є: (а) зроблене роботодавцем повідомлення державних органів, і (б) завершення, у тому числі безрезультатне, консультацій з представниками працівників. При цьому останній день роботи звільнюваного працівника повинен настати після закінчення строку повідомлення [10]. Дане тлумачення Суду Європейських співтовариств являє собою прецедент, у відповідності з яким аналогічний судовий спір повинен розглядатись схожим чином.

Література:

1. Про регулювання письмових трудових контрактів працівників з корінною населення: Конвенція МОП від 28.06.1939 р., №64 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. О прекращении трудовых отношений по инициативе предпринимателя: Рекомендация МОТ от 26.06.1963 г., №119 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://infopravo.by.ru/fed1991/ch04/akt17052.shtm>
3. Про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця: Конвенція МОП від 22.06.1982 р., №158 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
4. Про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця: Рекомендация МОП від 22.06.1982 р., №166 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Малых И.В. Идеи сокращения рабочей силы, используемой работодателем, в трудовом праве России и за ее рубежом: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Академия труда и социальных отношений. — М., 2009. — 22 с.
6. Європейська соціальна хартія (переглянута): Хартія Ради Європи від 03.05.1996 р., №163 // Відом. Верхови. Ради України. — 2007. — №51
7. Киселев И.Я. Сравнительное и международное трудовое право: Учебник / И.Я. Киселев. — М.: Дело, 1999. — 728 с.
8. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р., №1629-IV // Відом. Верхови. Ради України. — 2004. — №29. — Ст. 367.

9. О сближении законодательств государств-членов, относящихся к сокращению штатов: Директива Европейского Союза от 20.07.1998 г., №98/59 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.trudsud.ru/ru/docs/legislation/A7>
10. Коллективные увольнения работников // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.petovs.lv/index.php?page=160&priqt=true>

Величко Л.Ю. Международно-правовое регулирование расторжения трудового договора в случае изменений в организации производства и труда. — Статья.

Статья посвящена анализу международного опыта правового регулирования расторжения трудового договора в случае ликвидации предприятия, сокращения численности и штата работников. Автор обращается к изучению как международных, так и европейских актов по этому вопросу.

Ключевые слова: трудовой договор; сокращение штата; расторжение договора; увольнение; ликвидация предприятия.

Velichko L.Y. International-legal regulation of the dissolution of labor contract in the case of changes in the organization of production and labor. — Article.

Article is dedicated to the analysis of the international experience of the lawful regulation of the dissolution of labor contract in the case of the liquidation of enterprise, reduction of number and staff of workers. The author turns himself to the study both of international and European instruments for this question.

Keywords: contract labour; staff reduction; dissolution of contract labour; firing; liquidation of the enterprise.

УДК 340.1

Севилюк Д.Г.

к.т.н., університет «Україна»

ФЕНОМЕН ПРАВА СПРАВЕДЛИВОСТІ

Виконано дослідження природи права справедливості, яке при наймі в інституційній формі виникло значно пізніше, ніж загальне право, але привнесло в англійську правову систему поняття, принципи та практику, які дозволили їй безперервно пристосуватись до нових соціальних потреб.

Ключові слова: феномен, право справедливості.

Відомо, що для англійського права традиційним є поділ права на публічне та приватне (хоча такий поділ визнається і в Англії, але він не є предметом теоретичних юридичних досліджень, не сприймається доктринальною правосвідомістю в якості основного, а має цілком практичне значення — втілений в судовій структурі, що поділяється на суди загальної цивільної та адміністративної юрисдикції), а на загальне право (common law) і право справедливості (law of equity).

Метою написання цієї статті є дослідження природи права справедливості, яке при наймі в інституційній формі виникло значно пізніше, ніж загальне право, але привнесло в англійську правову систему поняття, принципи та практику, які дозволили їй безперервно пристосуватись до нових соціальних потреб.

Історія права справедливості рахується століттями. Тому для того, щоб зрозуміти основні причини та умови його виникнення, тенденції розвитку, характер та особливості його застосування, це питання має розглядатись в історичній перспективі. Історичний підхід дає можливість дослідити еволюційні зміни права справедливості, зрозуміти, яким воно було раніше — в класичній формі, і яким стало сьогодні — в сучасній формі. Тим більше це стосується англійської правової системи з її особливим ставленням до давніх традицій, юридично-технічною термінологією, правильно зрозуміти яку поза історичного контексту проблематично.

Право справедливості — не є самостійною системою, його не можна зрозуміти у відриві від загального права, воно є доповненням до загального права, але доповненням необхідним. Право справедливості, по суті, дає можливість розвиватись загальному праву, як би воно при цьому не чинило опір. Долаючи формалізм загального права, право справедливості розвивало положення останнього. Сучасна цілісна система англійського права, яка своїм корінням уходить в ранні Середньовіччя, можливо збереглась саме завдяки «елементу справедливості». Тому що справедливість, яку не могли забезпечити формальні обмеження загальних судів, все одно мала бути знайдена, і можливо способи досягнення справедливості могли бути підняті в яких-небудь інших засобах, що поставило б під загрозу подальший розвиток системи загального права, яка сама, в свій час замінила собою систему місцевих судів.

Феномен права справедливості можна зрозуміти, розглянувши причини його появи, і, відповідно основні функції, які воно здійснювало. Економічними причинами стали необхідність захисту договірних відносин та довірчої власності, юридичними причинами — процесуальні недоліки в розгляді окремих справ та наявність численних лакун, пізніше з'явилися політичні причини — вплив централізації влади в руках короля та Ради. Коріння права справедливості слід шукати в божественному та природному правосудді — а саме легальних формах, розроблених римсько-католицькою правовою системою, а також в інших правових системах, що існували в Англії, зокрема, і в самому загальному праві.

Отже, поява права справедливості пояснюється рядом причин, які викликали серйозні претензії до судочинства загальних судів. В кінці XIII — на початку XIV століття система загального права була сформована, але, в той же час, складність, консервативність судової процедури, обмежена компетенція судів загального права призвела або до повної відсутності судового захисту в багатьох видах справ або до істотної обмеженості засобів судового захисту прав (remedies).

В чому ж були ці обмеження? У випадку спричинення збитків однією особою іншій королівський суд міг присудити в якості компенсації тільки: 1) землю 2) цінну річ 3) гроші 4) їх поєднання. Іншими словами, мова йшла тільки про економічну компенсацію. Відповідно всі суди, які застосовували цей набір засобів, стали називати «судами по праву» (тобто малося на увазі загальне право) — courts

of law, а ці засоби судового захисту прав — засобами загального права. В умовах, коли суспільні відносини ускладнювались, через вузьке коло правових засобів не було можливості захищати права чесних людей в багатьох випадках. Якщо позивач бажав позаконотомісної компенсації, королівські суди були безсилними: оскільки не було передбачено інших засобів захисту, то в цьому випадку як би не було і порушеного права, тобто права на захист (no remedy, no right) [1].

В тих випадках, коли недоліки загального права унеможлилювала розгляд або вирішення спору, приватні особи, не добившись правосуддя в судах загального права звертались в пошуках справедливості до короля — джерела всіх справедливостей та милостей. Звернення до короля в середньовічному мисленні — річ цілком природна, і королівські суди спочатку зовсім не заперечували, коли сторони при необхідності ввалялись до цього засобу [2]. Це пояснюється тим, що король стояв над всіма юрисдикціями судів: король був символом спільноти до якої належала кожна людина, і водночас захисником мира між всіма підданими королівства, а тому перед його судом міг предстати кожний.

Король міг особисто виносити рішення, але коли кількість справ стала надто великою, розгляд справ було довірено лорду-канцлеру (Lord-chancellor). Лорд-канцлер — найвпливовіший в політичному та юридичному сенсі представник влади: він був вищою посадовою особою королівської Ради, завдяки праву надавати судові приписи, які встановлювали нові засоби судового захисту, був головним законодавцем в державі. Канцлер добре знав і загальне право, і канонічне право, яке було одним з джерел права справедливості, крім того йому допомагали експерти з питань права. В той же час лорд-канцлер був великим церковним ієрархом — ніс особисту відповідальність в духовних питаннях перед Папою Римським. В якості служителя церкви був особистим представником короля в питаннях совісті, а пізніше став «хранителем совісті короля» (keeper of the king's conscience). В особі лорда-канцлера поєднувались дві сили, які оберігали єдність середньовічного англійського суспільства — король та церква.

Прохання (bill), що надсилалось канцлеру, складалось в довільній формі, так як не існувало спеціальних технічних правил судочинства. Канцлер виходив з того, що справа має бути вирішена по суті, тому не можуть різні формальні помилки при подачі документів стати бар'єром на шляху справедливості. Відповідно жодної спеціальної термінології не вимагалось, не містилось в проханні ні визначення, ні описання підстав позову. В ньому детально викладались факти, чому прохач шукає захисту від посягання іншої особи в суді канцлера і за яких причин він не може знайти його в загальному суді. Він або бідний і «не бажав розоритись на суд»; або старий, немічний та безсилний проти багатого та могутнього кравдишка, якому неважко підкупити або залякати суддів; або шериф є хабарником та відмовляється закликати відповідача до суду; або ніхто не наважується виступити на його захист, побоюючись помсти відповідача. Або загальне право не забезпечує способи захисту його інтересів в даній справі, яке пов'язане з порушенням договірних зобов'язань, що ґрунтуються на взаємній довірі, з нещасним випадком, з шахрайством, з примусом; або засоби захисту, які надаються загальним правом, недостатні або вимагають забагато часу [3].

Якщо канцлер вирішував, що справа, викладена в проханні, потребує судового розгляду, він виписував відповідачу наказ явитись до суду. Ефективність повістки в суд від імені лорда-канцлера полягала не тільки в тому, що вона була адресована безпосередньо сторонам спору і вимагала їх явки «власною особою», але ще й тим, що підкріплювалась авторитетом Великої королівської печатки: відповідач викликався в суд для вирішення «питань, які стосуються нас» (тобто короля) і для відповіді на претензії, що пред'являються йому «від нашого імені», і значить, неявка або невиконання розпоряджень лорд-канцлера сприймалось як неповага до самого короля та бунт [4].

Визначальну роль в прийнятті рішень відігравали основоположні принципи (максими права справедливості – «equitable maxims»), які дозволяли коректувати загальне право. Було вироблено доволі велика кількість максим права справедливості. Основні з них наступні: той, хто шукає захисту в суді справедливості повинен мати «чисті руки», «хто звертається до права справедливості, сам має бути справедливим», «що зроблено, то зроблено», захист права повинен бути забезпечений по справедливості, якщо є підстави для такого захисту і не існує відповідного засобу в загальному праві, право справедливості більшою мірою дотримується чесною та справедливою судовою по суті, ніж формальних вимог, «той хто затягує розгляд справи, руйнує справедливість», «рівність є справедливість» та ін.

Поступово рішення, які виносились канцлером або за його дорученням, стали відігравати роль поправок до загального права, поправок особливо ефективних, так як канцлер, який виносив рішення від імені короля, міг присудити до вчинення дій або бездіяльності, зобов'язати до виконання зобов'язання в натурі [5].

Видикає питання, як так сталося, що з'явилась необхідність в появі права справедливості, якщо загальне право вже кілька століть активно розвивалась і було цілком придатним для вирішення повсякденних проблем. Лорд-канцлер сприйняв та застосовував ті принципи, доктрини, методи та практику, які раніше не тільки активно застосовувались королівською Радою, але і було присутнє в численних магістральних, муніципальних, церковних судах, в усіх судах королівства, а також в торговому та університетському праві. Вищі суди, які діяли від імені короля і користувались королівськими прерогативами, вершили суд за правом справедливості. Позови, які подавали в ці суди і простолюдини, і знать, втрачають не тільки формальною схожістю з позовами, які пізніше спрямовувались лорду-канцлеру, але і тим, що вони часто задовольнялись (справедливо) і реально виконувались, і тим, що розгляду підлягали позови щодо порушення договірних зобов'язань відносно майже всіх видів особистих прав [6].

Поступово в XVI столітті Вестмінстерський суд став незалежним від короля, судді утворили замкнуту касту професійних юристів, обирались не з церковних кліриків, а з власних корпорацій. Принципи судочинства, що вироблялись в королівських загальних судах не тлумачились і ускладнювались. Була встановлена жорстка та механічна процедура, яка своїм корінням уходила в давню практику і не цікавилась політичними, економічними та соціальними потребами сьогодення.

Принципи від яких відмовились суди загального права і, які, в свою чергу, стали основними функціями права справедливості, були наступні: допомога

бідним та слабким (складність для пересічного розуміння судових приписів (writts), а також нестача грошей для найму захисту та побоювання впливової місцевої знаті унеможливило отримання належного юридичного захисту в існуючих загальних судах), можливість судового захисту відомани (в загальному праві вважається, що зобов'язання, яке було дано позивачем в письмовій формі та нотаріально завірено, не втрачає своєї юридичної сили навіть в тому випадку, якщо пізніше з'ясується, що воно було надано під впливом омані, до якого підписався відповідач. В загальному праві зобов'язання такого роду неможливо оскаржити в суді. Справа в тому, що у випадку письмової форми зобов'язання покази свідків, які б могли підтвердити їх виконання, судом не приймаються [7], забезпечення позовного захисту довірчих зобов'язань (лорд-канцлер міг видати розпорядження, що приписувало засновнику довірчої власності виконати передачу правового титулу згідно розпорядження бенефіціарія або наказ про здійснення передачі майна, зазначеного в заповіті. Потреба в цьому виникла через те, що якщо довірчий власник (trustee) відмовлявся розпоряджатись майном відповідно до угоди, проти нього не можна було подати позов перед королівським судом з метою примусити його виконувати зобов'язання з управління довірчою власністю. Лорд-канцлер розцінював порушення угоди довірчими власниками як безсовісну та аморальну поведінку, як «злочин проти чистої совісті». А тому наполягав на точці зору, що, хоча спірне майно належить довірчому власнику за законом, тобто відповідно до вимог загального права, але згідно права справедливості, він в той же час повинен так розпоряджатись майном, як було домовлено в договорі про довірчу власність [8], та безпосередньо звернення до відповідача з правом примусу до виконання зобов'язань (закоп не повинен бути жорстко зв'язаний з доктринами землеволодіння та майновим титулом, підтвердженням письмовим документом, а мусить звертатись безпосередньо до реальної особи і вимагати від сторін відкорення суду).

Визнавши новий тип правопорушень, створювався і новий засіб захисту прав (remedies in equity). Найбільш важливими засобами судового захисту прав в праві справедливості були: виконання в натурі (specific performance), судова заборона (injunctions) анулювання (rescission) (реституція), ректифікація (rectification) (усунення помилок).

Тому видається дещо спрощеною теза німецьких дослідників Цвайгберта і Кюнца, що на протязі всього XV століття лорд-канцлер, приймаючи рішення, діяв на власний розсуд. Тому в рішеннях був елемент релігійного суб'єктивізму, характерного для вищої особи в церковній ієрархії країни. Але після того як в 1529 році Томас Мор був призначений першим світським лордом-канцлером, практика застосування права справедливості все більше починає слідувати ширю загального права. Йде процес формування норм і доктрини [9]. За великим рахунком, канцлер не створював право справедливості, він застосовував відомі принципи, в тому числі відомі і загальному праву, від яких воно свого часу відмовилось. Канцлер застосовував канонічне право, загальне право, власне почуття справедливості, щоб розширити межі справедливості загального права.

Численні принципи та процедури, які застосовувались в суді лорда-канцлера діяли і в XIV і в XV століттях, але чітких форм набули лише в XVI столітті,

коли право справедливості почало поступово формуватись. Саме поняття справедливості та його протиставлення загальному праву з'явилося лише в XVI столітті, при утворенні національної держави Тюдорів. Тюдори створили ряд нових «прерогативних» судів, в тому числі Суд Зоряної палати, Високий суд Адміралтейства, Суд скарг (Court of Requests) та інші, а також перетворили Канцлерський суд на Високий канцлерський суд, який значно розширив свою юрисдикцію в деяких видах справ.

Справедливість змінила свій характер. Замість пошуку рішення, яке по справедливості вирішувало б конкретну справу, канцлер виносив рішення, як піби існувала справжня правова система в доповнення до загального права. В кінці XVI століття Суд канцлера став справжнім судовим органом, який так само засідав у Вестмінстерському палаці і вирішував все більшу кількість справ [10].

В Канцлерському суді формується особлива процедура розгляду справ, яка була майже у всьому сприйнята з канонічного права. На відміну від судочинства загальних судів — це була письмова (позовна заява), таємна, інквізиторська процедура, яка не допускала участі в процесі присяжних. З часом право справедливості стало все більше суперечити загальному праву.

З кінця XVI століття суди загального права прикладали зусилля для того, щоб обмежити юрисдикцію Канцлерського суду. Але першим відкритим зіткненням двох судейських систем вважається 1616 рік, коли було головним суддею (Суд загальних тяжб) та лідером ліберальної парламентської опозиції Е. Коуком були поставлені питання, чи може Суд лорда-канцлера вирішувати справи замість будь-якого вестмінстерського суду або ж, у одній і тій самій справі, після вестмінстерського суду. Під сумнів також була поставлена право Суду лорда-канцлера видавати приписи або постанови (injunctions), які перешкоджають виконанню окремих рішень вестмінстерських судів [11]. В цій «війні юрисдикцій» важливу роль відігравав політичний фактор: суди загального права захищали демократичні ідеї, уособлені парламентом, а Канцлерський суд захищав абсолютизм королівської влади Якова I Стюарта.

Ситуація загострювалась тим, що рішення суду канцлера не виконувались насправду. Якщо приватна особа відмовлялась їм підкоритись, саме суди загального права повинні були її до цього примусити, виносячи рішення про тюремне ув'язнення або накладення секвестру на майно. Тоді судді загального права в період загострення відносин між ними та судом канцлера заявили, що вони не будуть засуджувати осіб, які не виконали рішення суду канцлера, і що вони будуть розглядати дії осіб, що чинять опір чиновнику канцлера, як дії, вчинені в стані необхідної оборони (доходили до того, що чиновників канцлера вбивали) [12].

В спір втрутився король Яков I і змусив підкоритись суди загального права суду канцлера. Але в подальшому конфліктів не виникало через те, що не зважаючи на формальну перевагу канцлер пішов на компроміс і вирішив дотримуватись фактичного status quo. Суть його зводилась до наступного: а) юрисдикція суду лорда канцлера зберігалась в повному обсязі, але не повинна була розширюватись за рахунок Вестмінстерських судів; б) з боку суду лорда-канцлера, що діяв на основі ним же створеної процедури, не повинно було бути

жодних «випадів» на адресу судів загального права; в) в подальшому король не повинен був використовувати свою владу для створення яких-небудь нових судів, незалежних від Вестмінстерських судів [13].

Судова реформа 1873-1875 років (Новий акт про судоустрій) фактично об'єднала загальне право і право справедливості, канцлерські суди з судами загального права, після 1875 року норми загального права і права справедливості стали застосовуватись одними і тими самими судами, при цьому прецеденти права справедливості склали органічну частину одного прецедентного права Англії [14].

В наші дні відмінність судового процесу за загальним правом від процесу за правом справедливості на практиці проявляється тільки в тому, що розгляд справи в порядку загального права проходить або в присутності присяжних (jury), або без них, а в порядку права справедливості здійснюється тільки суддями, хоча суддя вправі в цих випадках сформувати колегію присяжних з консультативними повноваженнями [15].

З квітня 2006 року скасована найдавніша посада лорда-канцлера, яка була унікальна тим, що поєднувала в собі всі три гілки влади. Лорд-канцлер послушав при різні обов'язки: очолював юридичну професію, призначав суддів, був спікером Палати лордів британського парламенту та входив до складу кабінету міністрів. Тепер повноваження призначати суддів переходять до Головного судді (Lord Chief Justice). В рамках реформи верхньої палати парламенту посаду її спікера вирішено зробити вибіркою з літа 2007 року. Лорд Фолкнер, який займав посаду лорда канцлера під час реформи, продовжив називатись лордом-канцлером, але буде виконувати виключно функцію міністра з конституційних питань [16].

Література

1. Шумілов В. М. Правовая система США / Шумілов В.М. — М. Международные отношения. — 2006 — 49 с.
2. Давид Рене/ Основные правовые системы современности / Давид Рене, Камилла Жоффре-Спипози. — М., Международные отношения. — 1998. — 219 с.
3. Гарольд Дж. Берман. Вера и закон: примирение права и религии / Гарольд Дж. Берман. — М. — 2008 — 65 с.
4. Гарольд Дж. Берман. Цит. пр. 76.
5. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход/ Раймон Леже; — М.: Волтерс Клувер, 2009. — 21 с.
6. Гарольд Дж. Берман Цит.пр. 73 с.
7. Правовая система Англии:[Учебное пособие] / А. К. Романов ; Академия народного хозяйства при Правительстве Российской Федерации. -2-е изд., испр. — М.: Дело,2002. — 105 с.
8. Цвайгерт К. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права: В 2-х тт. / Цвайгерт К., Кёте Х. — Том I. Основы. — Пер. с нем. — М.: Междунар. отношения, 2000. — 115 с.
9. Цвайгерт., Кёте Х. Цит.пр. 115
10. Раймон Леже Цит.пр. 21 стр.

11. Правовые системы современного мира. — М., Зерцало. — 2008. — 173 стр.
12. Раймон Леже. Цит.пр. 22 с.
13. Марченко М. Н. Судебное правотворчество и судебское право / Марченко М. Н. — М., Проспект. — 2008. 303 с.
14. Скакун О. Ф. Общее сравнительное правоведение/Академический курс / Скакун О. Ф. — К. — Ін Юре — 2008. — 189 с.
15. Шумилов В.М. Цит.пр. 49 с.
16. <http://www.opsi.gov.uk/acts/en2005/2005en04.htm>.

Сеvрюков Д. Г. Феномен права справедливости. — Стаття.

Выполнено исследование природы права справедливости, которое при найме в институциональной форме возникло значительно позднее, чем общее право, но привнесло в английскую правовую систему понятия, принципы и практику, которые разрешили ей непрерывно приспосабливаться к новым социальным нуждам.

Ключевые слова: феномен, право справедливости.

Sevryukov D.G. Phenomenon of the right of justice. — Article.

Research of the nature of the right of justice which at hiring in institutional to the form has arisen considerably later, than a general law is executed, but has introduced in English legal system of concept, principles and practice which have resolved to it continuously to adapt to new social needs.

Keywords: phenomenon, the justice right.

УДК 349.2

Целовальниченко Н.С.

ас. каф. «Правознавство» Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Дала

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВА ПРАЦІВНИКА НА ЗАРОБІТНУ ПЛАТУ В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХИСНОЇ ФУНКЦІЇ ТРУДОВОГО ПРАВА

Стаття розкриває основні правові проблеми захисту права працівника на своєчасну виплату заробітної плати в сучасних умовах ринкової економіки в Україні. Автором розкритий зміст права працівника на своєчасну виплату заробітної плати, а також правові способи захисту даного права в чинному законодавстві України. З урахуванням практики Європейського Суду з прав людини, автором обґрунтовується, що право працівника на виплату заробітної плати є правом власності працівника, у зв'язку з чим, право на заробітну плату працівника повинне гарантуватися державою і за допомогою загальноправових способів захисту права власності. Додаткові гарантії прав працівника дозволять створити ефективні передумови для розвитку соціального партнерства на підприємстві, сприятимуть участі працівників в управлінні підприємством.

258

Ключові слова: заробітна плата, право власності, правові способи захисту трудових прав працівника, способи захисту права власності

Згідно із ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Права і свободи людини та їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Цей обов'язок зокрема проявляє себе в дії ст. 43 Конституції України, яка гарантує право працівника на працю, а також в дії ст. 41 Конституції України, яка гарантує кожному його право власності, стверджуючи його нерушимість [1].

При цьому право на працю, безпосередньо включає право на справедливу і адекватну винагороду, яка забезпечує гідне існування людини та її сім'ї. Звідси, особливого значення набуває право на своєчасне одержання винагороди за працю та її правовий захист [2, с. 64].

Таким чином, вирішення проблеми правового захисту права працівника на своєчасне отримання гідної заробітної плати цілком відповідає запитам сучасності, а також має велике значення для сьогодення тому, що не тільки Україна, а й країни, які проходять етап становлення ринкової економіки, мають подібні проблеми з реалізацією права на заробітну плату. При цьому захист прав працівника є одним із основних напрямків правового впливу в сфері праці, із урахуванням значення права на заробітну плату як засобу реалізації права на гідний рівень життя, забезпечення правового захисту права на заробітну плату в сучасних умовах. Тому метою даної статті є аналіз існуючих гарантій захисту права працівника на заробітну плату та пошук шляхів найбільш ефективного захисту права працівника на заробітну плату з метою реалізації захисної функції трудового права в аспекті розвитку соціального партнерства на підприємстві в сучасних умовах ринкової економіки.

При цьому проблема правового регулювання оплати праці та заробітної плати досить глибоко досліджена у сучасній науці трудового права. Так, серед вітчизняних слід зазначити таких як Н. Б. Бодоліна, В.С. Венедиктов, В. В. Жерняков, М.І. Ішчин, Г.А. Капліна, І.Я. Кисельов, Л.І. Лазор, В.В. Лазор, М.В. Лушнікова, А.М. Лушніков, Н.Г. Олександров, О.І. Продевський, П. Д. Пилипенко, В. В. Селесньов, Г. І. Чанішева та інших, які займаються дослідженням окремих актуальних аспектів правового регулювання оплати праці.

Щодо правового регулювання в Україні права працівника на заробітну плату слід зазначити наступне.

Кодекс законів про працю України містить обов'язок власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу або фізичної особи виплачувати працівникові заробітну плату за виконану їм працю [3, ст.21]. Закон України «Про оплату праці» закріпив економічні, правові та організаційні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах, на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності та господарювання, а також з окремими громадянами та сфери державного і довір-

259